

מהדורת אייזען

מסלת ישרים

המבואר

כולל כל עניני מוסר ויראת ה'
חברו החכם הנעלה
כמוהר"ר משה חיים לוצאטו זצלה"ה
(נוסח שער דפ"ר)

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת
בהגהה מדויקת ומתוקנת, מבוארת בביאור משולב,
נוספו אלפי מראי מקומות וציונים, נפתחו ראשי
תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפסקאות קצרות,
נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה,
והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו

י"ל בס"ד על ידי
מכון "אור לישרים" ירושלים - נהריה
שע"י ישיבת אבד יעקב "אור מאיר ושמחה" נהריה
שנת תשפ"ה לפ"ק

מְסֵלַת יִשְׂרָאֵל הַמְבוּאָר

להחכם רבי משה חיים לוצאטו זיע"א

יוצא לאור על ידי
מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישראל ירושלים
בראשות
הרב שלמה אביחצירא שליט"א

עורך ראשי
הרב מנחם מנדל פומרנץ

עורך אחראי
הרב זושא דינקלס

מבקר אחראי
הרב אהרן פישר

עורכים ומבקרים
הרב בנימין ביינוש רוזנבוים
הרב אברהם בן שלמה
הרב חגי דיאמנט

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אבדק"ק "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל: בארה"ב:
טל'. 02-9924603 tel. (718) 437-0054
פקס. 03-5435884 fax. (718) 437-3514

באירופה:
tel. 44-191-430-0333
fax. 44-191-430-0555

עימוד: גוויל

©
כל הזכויות שמורות

לשיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל והושקעו במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורתינו, ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, צילום והעתקה, כולל העתקה חלקית, וכן אין לעשות שימוש מסחרי בחומר הנדפס בכל המדורים. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
Printed in E. ISRAEL
נדפס על נייר חו"ל שאין בו
חשש חילול שבת

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישראל
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 02-6744424

פרק א'

בבאור כלל חובת האדם בעולמו

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומנמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו.

והנה, מה שהורנו החכמים זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא

ביאור

בבאור כלל חובת האדם בעולמו

החסידות, שהיא לב התוכן של הספר, היא ה'בנין' אליו צריך האדם לשאוף בעבודתו. וכמו שחזקם של יסודות הבנין נקבע על פי גודל הבנין העתיד להבנות, כך הוא גם בענין החסידות. כמו כן, עבודת ה' היא כאילן מלבלב ומוציא פירות. וכמו שבאילן ככל שיטפחו את שורשיו, ישקום ויזינו אותם בדברים מועילים וישמרו עליהם שלא ינזקו, כן יגדל האילן ויתן פירותיו לשם ולתפארת, כך הוא גם בענין החסידות. שכדי שיוכל אדם להגיע לתכלית פועלו בעבודת ה', ראוי לו לטפח את 'שורשיה' בדברים הראויים ומועילים לה, ולשמור עליהם לבל ינזקו.

לכן תחילה צריך האדם לדעת מה הם יסודות 'בנין' החסידות ומה הם שורשי 'אילן' עבודתו, וככל שידע ויבין את מהותם כך יהיו אלו ראויים ותקפים יותר, וכן יוכל 'לבנות' עליהם 'בנין' גבוה וגדול יותר ו'להצמיח' 'אילן' שפאותיו גדולים ורחבים יותר ו'פרי' מתוק יותר.

ישראל מקבלי התורה מחוייבים בהם, יש לכל אדם את העבודה המיוחדת לו לפי תכונותיו ודרגתו. והשני, ולמה צריך האדם שישים את מבטו בצפיה לעתידו הרוחני ומנמתו ותכליתו, בכל אשר הוא עמל בעבודת ה' ובדרך החסידות כל ימי חייו.

והנה מה שהורנו חכמינו זכרונם לברכה א בענין זה הוא, שהאדם לא נברא בעולם הזה לשום

בתחילה צריך שידע האדם מה חובתו בעולמו ויסוד ראוי ותקיף שעליו יבנה בנין החסידות, וכן שרש היניקה של אילן העבודה התמימה [השלימה מכל פגם ומום] אצל עובד ה' הוא בשני עניינים, האחד, שיתברר במוחו ושכלו ויתאמת בשכנוע פנימי אצל האדם, היינו כל אדם בפני עצמו, מה היא חובתו בעולמו הרוחני לפי מעלתו ודרגתו, שכן מלבד ציווי התורה אשר כל נשמות בני

ציונים

אומרו להיטיב לזולתו, צריך שנדע כי טובה זו היא קורבתם אליו והשגתם אותו.

וגם האריז"ל כתב כעין זה (עץ חיים ריש שער הכללים), וזה לשונו: כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו, וכיוצא בדלותו, ויזכו להיות מרכבה למעלה להדבק בו.

א. מובא בספרי הקבלה והמוסר. וזה לשון השל"ה (תולדות אדם בית ישראל תניינא): ותכלית הבריאה היתה מאתו ברוך הוא בנדבה בטובו הגדול להטיב לזולתו, שיכירו אלהותו יתברך, ואז יהיו דבקים בו (ה)נצחיות.

וכעין זה כתב הרמ"ק (אור לשרים פ"ג אות ז), וזה לשונו: וענין

אַלָּא רְהִתְעַנַּג עַל ה' וְלִהְנוֹת מִזֵּיו שְׂכִינְתּוֹ, שְׁוֹהוּ הַתְּעַנּוּג הָאֱמִתִּי וְהַעֲדוּן הַגָּדוֹל מִכָּל הַעֲדוּנִים שְׂיִכּוּלִים לְמִצְאָ.

וּמְקוֹם הַעֲדוּן הַזֶּה בְּאֵמֶת הוּא הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי הוּא הַנִּבְרָא בְּתִכְנֵה הַמְצַטְרָכֶת לְדָבָר הַזֶּה, אִךְ תִּדְרֹךְ בְּדִי לְהַגִּיעַ אֶל מַחֲזוֹ חֲפִצְנוֹ זֶה, הוּא זֶה הָעוֹלָם. וְהוּא מֵה שְׁאֲמָרוֹ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (אבות פ"ד מט"ז), הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמֵה לְפָרוֹזְדוֹר בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהָאֲמִצְעִים הַמְּגִיעִים אֶת הָאָדָם לְתַכְלִית הַזֶּה, הֵם הַמְצוֹת אֲשֶׁר צָנְנוּ עֲלֵיהֶן הָאֵל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

ביאור

חֲפִצְנוֹ זֶה שְׂאֵלֵינוּ אֲנִי מִבְּקָשִׁים לְבּוֹא, הוּא זֶה הָעוֹלָם שְׂבוּ אֲנַחְנוּ כְּעַתָּה, שְׂכֵן לֵאלֹהִים לֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ אֶף לְגַבּוּלוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. וְהוּא בִּיאוֹר מֵה שְׁאֲמָרוֹ רַבּוּתֵנוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (אבות פ"ד מט"ז), הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַחֲלִילַת מַעֲשֵׂה לְתַכְלִית הָאֱמִיתִית שֶׁהִיא הָעוֹלָם הַבָּא, וּמוֹקֵדִים לוֹ, וְהוּא דוֹמֵה לְפָרוֹזְדוֹר וּמְבּוֹא בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂאִין לוֹ תַכְלִית אַחֲרַת מַלְבַּד הַיּוֹתוֹ אֲמִצְעֵי לְהַגִּיעַ לְעוֹלָם הַבָּא. וְלִכֵּן צָרִיךְ שִׁיהִיו מַעֲשֵׂיו בְּעוֹלָם הַזֶּה מְכוּוֹנִים וּמְתוּקָנִים לְתַכְלִית הָאֱמִיתִית, הִיא הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂבַלְעֵדֵי הַהֲנַחְגָּה הַרְאוּיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אִין הָאָדָם יוּכַל לְהַגִּיעַ לְתַכְלִיתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהָאֲמִצְעִים וְהַפְעוּלוֹת הַמְּבִיאוֹת אֶל הַתַּכְלִית הַמְּגִיעִים וּמְבִיאִים אֶת הָאָדָם לְתַכְלִית הַזֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, אֵלוֹ הֵם הַמְצוֹת שְׂבַתּוּרָה אֲשֶׁר צָנְנוּ וְהוֹזִירוּנוּ עֲלֵיהֶן הָאֵל יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלֶּה שְׁמוֹ, שְׂבִקְיוֹמָן כְּרָאוּי מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

תַּכְלִית אֲלָּא בְּכַדִּי לְהִתְעַנּוּג עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל עִם ה', וְלִהְנוֹת מִזֵּיו וְאוֹר שְׂכִינְתּוֹ שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ עַל הַדְּבָקִים בּוֹ, שְׁוֹהוּ הַתְּעַנּוּג הָאֱמִתִּי הַמוֹחֲלֵט וְהַשְּׁלֵם שְׂאִין בְּלַתּוֹ, וְכֵן הַעֲדוּן הַגָּדוֹל מִכָּל הַעֲדוּנִים הַנַּחֲמִידִים שְׂיִכּוּלִים עוֹד לְהַמְצִיא, וְלֹא רַק מֵאֵלוֹ הַקִּימִים כִּבֵּר בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלָּא אִף מֵאֵלוֹ הַמּוֹכְנִים לְעוֹלָם הַבָּא.

תכלית העבודה להתענג על ה' בעוה"ב

וּמְקוֹם הַעֲדוּן הַזֶּה לְמֵרוֹת שְׂבָאָמוֹת וּבְשִׁלְמוֹת הוּא רַק הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי הָעוֹלָם הַבָּא הוּא הַנִּבְרָא עַל יַדִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִכְנֵה הַמִּיּוֹחַדֶּת הַמְצַטְרָכֶת לְדָבָר הַזֶּה שִׂיכּוּלוֹ לְהִתְעַנּוּג בּוֹ עַל ה', וְאִי אֲפִשֵׁר לְהַגִּיעַ לְעִידוּן מוֹחֲלֵט וּמוֹשֵׁלם בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵאַחַר וְלֹא הַכִּיֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַנְיֵן זֶה אֲלָּא אֶת הָעוֹלָם הַבָּא, אִךְ תִּדְרֹךְ הַנְּכוֹנָה בְּדִי שְׂנוּכַל לְהַגִּיעַ אֶל מַחֲזוֹ וּגְבוּל

ציונים

הַב [א] פְּרָטִים רַבִּים שֶׁל מִינֵי הַנְּאוֹת, קֵל וְחוּמֵר מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּעַל עוֹבֵר, וְקָבַע בּוֹ הָאֲדוּן בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ מִינֵי הַנְּאוֹת טוֹבוֹת לִיהוֹנֹת מֵהֶם בְּנֵי אָדָם, אִךְ כִּלְכֵּם אִינִם אֲלָּא הַנְּאוֹת הַחוּשִׁים, כֹּל שְׂכֵן עוֹלָם שְׂכוּלוֹ טוֹב, שְׂאִף עַל פִּי שֶׁהִמִּין הוּא אֶחָד, שֶׁהִרִי אִין שֵׁם טוֹבָה אֲלָּא טוֹבָה וְרוּחַנִית שֶׁל הַשְּׂכֵלָה וְדִבְיּוֹת, אִךְ הַפְּרָטִים יְהִיו רַבִּים.
 ד. וְכִמוֹ שְׂאֲמָרוֹ חז"ל (אבות פ"ד מ"ז): וַיִּפֶּה שְׂעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֶת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.
 ה. וְכִמוֹ שְׂכַתְבַּת הַרְמַב"ם בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הַמְּשַׁנָּה (אבות פ"ד מט"ז) 'רַבִּי יַעֲקֹב אֹמֵר הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמֵה לְפָרוֹזְדוֹר בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא הַתְּקֵן עֲצָמָךְ בְּפָרוֹזְדוֹר כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס לְטַרְקִלֶיךָ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְהַכּוֹוֵנָה יְדוּעָה, שְׂבוּהָ הָעוֹלָם יִקְנוּ הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר בְּהֵן יוֹכֵה הָאָדָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה אֲמַנָּם הוּא דָרֶךְ וּמַעֲבֵר לְהוֹאֵ.
 אִכֵּן מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ יוֹנָה בְּפִירוּשׁוֹ לְמַשְׁנֵה זוֹ מוֹבֵן שֶׁלֹּא רַק שֶׁהוּא הַדְּרִךְ לְעוֹלָם הַבָּא, אֲלָּא שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא הִיא הַסִּיבָה בְּכִלְלֵי הַלְּהוּיִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן כְּתַב: טַרְקִלֶיךָ הוּא הַבֵּירָה, וְרוֹצְנוֹ לְיוֹמֵר שְׂאִין הָעוֹלָם הַזֶּה אֲלָּא כְּדֵי לְזַכּוֹת בּוֹ הָעוֹלָם הַבָּא.
 ו. וְכִמוֹ שְׂכַתְבַּת רַבִּינוּ בְּמַכְתַּב שֶׁשֶּׁלַח מֵאֲמַסְטְרַדָם לְתַלְמִידָיו

ב. וּבְמַקּוֹם אַחַר (דַּעַת תְּנוּנֹת אֶת כֹּד) בִּיאַר רַבִּינוּ אֶת עֵינֵי חוּבַת הַדְּבִיקוֹת בְּה' וְהַהֲנָא הַמַּהֲשֵׁגַת כְּבוֹדוֹ וְכַתְּבַת שְׂדַבֵּר זֶה נִלְמַד מֵהַכְּתוּבִים, מְדַבְּרֵי חז"ל וְגַם מִן הַסְּבָרָא. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַשְּׁלֵמוֹת הִיא הַדְּבִיקוֹת בְּה' שֶׁעַל יָדָהּ נִהְיִים מַהֲשֵׁגַת כְּבוֹדוֹ, וְזֶה שְׂמַרְחַק מֵה' הוּא הַחֲסָרוֹן. אֲמַר הַשְּׂכֵל, הַשְּׁלִימוֹת הַזֶּה פְּשׁוּטָה הוּא מִן הַמְּקָרָא וּמִן הַסְּבָרָא, וְהוּא, שִׁיהִיָה הָאָדָם מִתְּדַבֵּק בְּקוֹדְשׁוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִתְנָה מַהֲשֵׁגַת כְּבוֹדוֹ בְּלִי שׁוּם מוֹנַע מִפְּרִיד וּמוֹעַכְב. אִיבְעִיתָ אִימָא קְרָא (שְׂעִיָה נח יז) 'אֲזוּ תַתְעַנּוּג עַל ה'', 'שְׂבוּ יְשָׁרִים אֶת פְּנִיךָ' (תְּהִלִּים קמ יז), 'שׁוּבַע שְׂמֻחוֹת אֶת פְּנִיךָ וְכוּ' (שֵׁם טו יא), וְאַחֲרֵים כֵּאלֵה רַבִּים עַד מֵאֵד, הֵלֵא הֵמָּה בְּכֹל פִּינוֹת דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים, גְּלוּיִים לְכֹל הָעַמִּים, דְּרָשׁוּ מוֹעַל סִפְרָה וְקָרָאוּ. וּבְדַבְּרֵי רז"ל (בְּרִכוֹת יז). 'הָעוֹלָם הַבָּא אִין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָה וְכוּ', אֲלָּא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרַאשֵׁיהֶם וְנִהְיִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה'. אִיבְעִיתָ אִימָא סְבָרָא, הַנְּשַׁמָּה אִינָה אֲלָּא חֶלֶק אֵלוֹהַ מַמְעַל, הִנֵּה אִין תְּשׁוּקָתָהּ וְדָאֵי אֲלָּא לְשׁוּב וּלְדַבֵּק בְּמִקְוָהָ וְלִהְשִׁיגוֹ, כְּטַבַּע כֹּל עֵלוּל הַחוּשֵׁק לְעִילָתּוֹ, וְאִין מְנוּחָתָהּ אֲלָּא כְּשֶׁתְּשִׁיג אֶת זֶה.
 ג. וְעַנְיֵן הַיּוֹסֵף שְׂבִין הַנְּאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה לְהַנְּאוֹת הָעוֹלָם הַבָּא כְּתַב רַבִּינוּ (דַּעַת תְּנוּנֹת אֶת קִדּוֹ): וְאִין סַפְקָ לְנוּ שִׁיהִיו שֵׁם [הִיִּינוּ בְּעוֹלָם

וּמְקוֹם עֲשִׂית הַמְצוֹת הוּא רַק הָעוֹלָם הַזֶּה. עַל פֶּן הוֹשֵׁם הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם בְּתַחֲלָתָהּ, בְּדִי שְׁעַל יְדֵי הָאֲמָצְעִים הַאֲלֵה הַמְזוֹדְמָנִים לוֹ כְּאֵן, יוֹכֵל לְהַגִּיעַ אֶל הַמְקוֹם אֲשֶׁר הוֹכֵן לוֹ, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא, לְרוֹת שָׁם בְּטוֹב אֲשֶׁר קָנָה לוֹ עַל יְדֵי אֲמָצְעִים אֲלֵה. וְהוּא מֵה שְׁאֲמָרוֹ וְזָרוֹנָם לְכַרְכָּה (עירוֹבִין כב). 'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים ז יא) וּמִחֵר לְקַבֵּל שְׁכָרָם.

וּכְשֶׁתִּסְתַּבֵּל עוֹד בְּדַבָּר תִּרְאֶה, כִּי הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲמֵתִי הוּא רַק הַדְּבָקוֹת בּוֹ יִתְבָּרָה, וְהוּא מֵה שְׁתִּיהָ דוֹד הַמְלִיךְ אֹמֵר (תהלים עג כח) 'וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב', וְאֹמֵר (שם כו ד) 'אֶחָת שְׁאֲלֵתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ,

ביאור

הַזֶּה לַעֲשׂוֹתָם, וּמִחֵר בְּעוֹלָם הַבָּא לְקַבֵּל שְׁכָרָם. ת.

שְׁלֵמוֹת הַעֲבוּדָה הֵיא הַדְּבָקוֹת בַּה' וּכְשֶׁתִּסְתַּבֵּל וְתַחֲקוֹר בְּדַעְתְּךָ עוֹד בְּדַבָּר הַזֶּה, מֵה הֵיא חֻבַּת הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, וְתַבִּין כִּי הֵיא לְהַתְעַנֵּג עַל ה' וְלִהְנוֹת מְזִיו שְׁכִינָתוֹ, תִּרְאֶה בְּכִירוֹר כִּי הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲמֵתִי לֵה נִדְרַשׁ הָאָדָם הוּא אַךְ וְרַק הַדְּבָקוֹת בּוֹ יִתְבָּרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה^ט, וְזוֹ כְּאֹמֵר בָּאָה עַל יְדֵי שֶׁהָאָדָם מִתְעַנֵּג עַל ה' וְנִהְנֶה מְזִיו הַשְּׁכִינָה. וְהוּא בִּיאוֹר מֵה שְׁמַצִּינוּ שְׁתִּיהָ דוֹד הַמְלִיךְ אֹמֵר בְּעֵינֵי הַדְּבִיקוֹת בַּה' (תהלים עג כח) 'וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב', וְטוֹב מוֹרָה עַל שְׁלִימוֹת^א. דוֹד אֹמֵר עוֹד (שם כו ד) 'אֶחָת שְׁאֲלֵתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ

וּמְקוֹם עֲשִׂית הַמְצוֹת וְקִיּוּמָן הוּא רַק הָעוֹלָם הַזֶּה שְׁבוּ מְצוּיָה הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף שְׁעַל יְדוֹ נִיתֵן לְקִיּוּם אֵת צִיּוּי ה'. עַל פֶּן הוֹשֵׁם הָאָדָם וְנִכְרָא בְּזֶה הָעוֹלָם בְּתַחֲלָתָהּ, וְלֹא נוֹצֵר וְנוֹלָד מִיַּד לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵיינו בְּדִי שְׁעַל יְדֵי הָאֲמָצְעִים הַאֲלֵה שֶׁל קִיּוּם הַמְצוּוֹת, הַמְזוֹדְמָנִים לִי בְּמַהֲלֵךְ חַיִּיו כְּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה, יוֹכֵל כְּעוֹזָתָם לְהַגִּיעַ אֶל הַמְקוֹם הַמְיוּעָד אֲשֶׁר הוֹכֵן לִי מִתְחִילָה, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא שְׁאֵלִיו כּוֹנוֹת כּוֹלָם^ט, לְרוֹת וְלִמְלֵא שָׁם אֵת נִשְׁמָתוֹ בְּטוֹב הַנְּצִיחִי אֲשֶׁר קָנָה לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי אֲמָצְעִים אֲלֵה - קִיּוּם הַמְצוּוֹת. וְהוּא בִּיאוֹר מֵה שְׁאֲמָרוֹ רְבוּתֵינוּ וְזָרוֹנָם לְכַרְכָּה (עירוֹבִין כב). בְּדַרְשַׁת הַפְּסוּק 'אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצוֹךְ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים ז יא), 'הַיּוֹם' בְּעוֹלָם

ציונים

אֲשֶׁר יִזְכֶּה לִידְבַק בְּבוֹרָאוֹ וְיִצָּא מִן הַפְּרוּזְדוֹר הַזֶּה וְיִכְנַס בְּטַרְקְלִין לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים. ע"ל. הֵרִי שֶׁהַדְּבִיקוֹת הָאֵמֹרָה הֵיא זוֹ שְׁב'פְּרוּזְדוֹר', הֵיינו הָעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן מִשְׁמַע מְדַבְּרִיו בְּסוֹף הַפֶּרֶק, זֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּיּוֹן שְׁבִיאָתוֹ לְעוֹלָם אֵינָה אֵלָא לְתַכְלִית הַזֶּה, דְּהֵיינו, לְהַשִּׁיג אֵת הַקִּירְבָּה הַזֹּאת בְּמַלְטוֹ נִפְשׁוֹ מִכָּל מוֹנְעִיהָ וּמַפְסִידֶיהָ. ע"ל.

י. שְׁכָן שְׁלִימוֹת הָאָדָם הֵיא תוֹצָאָה שֶׁל עֲשִׂייתוֹ אֵת הַמוֹטֵל עֲלֵיו בְּאֹפֶן הַרְאוֹי וְהוֹמוֹשֵׁלָם. וְכִמוֹ שְׁכַתָּה רְבִינוּ בְּדַרְךְ ה' (ח"א פ"א א), זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכֵל נִבְרָא מִשְׁתַּלֵּם כְּשֶׁפּוֹעֵל מֵה שְׁחַקֵּק לוֹ הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שִׁיפֵעַל.

יא. כְּמֹאמְרוֹ חז"ל בְּמִדְרַשׁ (ב"ר ד ט) בְּעֵינֵינוּ שֶׁל הַיּוֹם הַשְּׁנִי לְבִרְיַת הָעוֹלָם, שֶׁשְׁאֵלוּ לְמָה לֹא נִאֲמַר בּוֹ הַלְשׁוֹן 'כִּי טוֹב' כְּמוֹ בְּשֵׁאר יְמֵי הַבְּרִיאָה, וְהַשִּׁיבוּ שֶׁהוּא לְפִי שְׁלֵא נִגְמְרָה מְלַאכַת הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וְהֵרִי הַתְּחִילָה בַּהּ בְּשֵׁנִי. וְהַבִּיאוּ רַש"י (בְּרַאשִׁית א ז) וְבִיאַר בְּזֶה"ל: וְדַבֵּר שְׁלֵא נִגְמַר אֵינוֹ בְּמִלּוּאוֹ וּבְטוֹבוֹ. ע"כ. וְהֵרִי שְׁטוֹב מוֹרָה עַל שְׁלִימוֹת.

וּבִי יוֹסֵף אֲלֵבוּ בְּסִפְרֵי הַעִיֻקְרִים (מֵאֲמָר ד פ"ד) בִּיאַר כֵּן אֵת הַפְּסוּק כְּפִשְׁטוֹ שֶׁל עֵנִין, זֶה לְשׁוֹנוֹ: 'וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב', וְרֹצֵה לֹאמֵר כֵּל טוֹבִי הוּא הַיּוֹתִי מִתְקַרֵּב אֶל הַשֵּׁם וְדַבֵּק בּוֹ.

שְׁבִדְפוּבָה: זְכָרוּ כִּי עוֹלָם הַזֶּה פְּרוּזְדוֹר לְהַכְנֵס לְטַרְקְלִין, הוּא מִבְּטַחְכֶם וּמִגְמַת פְּנִיכֶם וְכו'.

ז. וּבְמִקּוֹם אַחֵר (סִפְרֵי הַגִּיּוֹן פ"ג) בִּיאַר רְבִינוּ אֵת הַיַּחֲסָ שְׁבִין הָאֲמָצְעִים הַמְּבוּבָלִים לְתַכְלִית וְאֵת הַסִּיבָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַקְדִּימָה. זֶה לְשׁוֹנוֹ: הַתְּכְלִית קוֹדֵם לְאֲמָצְעִים שְׁלוֹ בְּמַחֲשֶׁבָה מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֶׂה. פְּרוּשׁוֹ, כִּי אֵין שׁוּם אָדָם חוֹשֵׁב בְּאֲמָצְעֵי אֵלָא אִם כֵּן חֲשַׁב בְּתַחֲלָה עַל הַתְּכְלִית שֶׁבְּעוֹבְרוֹ יִצְטָרְכוּ הָאֲמָצְעִים הַהֵם, אַךְ בְּמַעֲשֶׂה אֵי אִפְשֶׁר לְהַגִּיעַ אֶל הַתְּכְלִית אֵלָא אַחֵר כֵּל הָאֲמָצְעִים.

ח. שְׁכָן אֵי אִפְשֶׁר לְקִיּוּם מְצוּוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא וְלְהוֹסִיף שָׁם וּלְקַבֵּל שְׁכָר גַּם עֲלֵיהֶם. וְכִמוֹ שְׁפִירֵשׁ רַש"י בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא 'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּמִחֵר לְקַבֵּל שְׁכָרָם' (עירוֹבִין כב), זֶה לְשׁוֹנוֹ: שְׁלֵאֲחֵר מִיתָה מִיתַדִּי לְבוֹא, אִם בָּא לְקִיּוּם מְצוּוֹת אֵינוֹ מוֹעִיל, דְּמִי שְׁטָרַח בְּעֶרֶב שַׁבַּת יֹאכֵל בְּשַׁבַּת, כְּדֹאמְרוּ בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זְרָה.

ט. רְבִינוּ קָאֵי עַל הַדְּבִיקוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעֵלְמָא דְאַתִּי, וְכִמוֹ דְּמוּכָה מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק שֶׁהִבִּיא לְרֹאיהָ 'אֶחָת שְׁאֲלֵתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית ה' כֵּל יְמֵי חַיִּי', דְּפִשְׁטוֹ הוּא דְקָאֵי עַל הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְכֵן מוּכַח מְדַבְּרֵיו לְהֵלֵן בְּסִמּוּךְ, זֶה לְשׁוֹנוֹ: הוּא יִהְיֶה הָאָדָם הַשְּׁלֵם

שְׁבִיתִי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי וְגו', כִּי רַק זֶה הוּא הַטּוֹב, וְכָל זוֹלָת זֶה שִׁיחֲשָׁבוּהוּ בְּנֵי הָאָדָם לְטוֹב אֵינוֹ אֶלָּא הֶבֶל וְשׂוֹא נִתְעָה. אֲמַנְם לְשִׁיזְבָּח הָאָדָם לְטוֹבָה הַזֹּאת, רְאוּי שְׁיַעֲמַל רֵאשׁוֹנָה וַיִּשְׁתַּדֵּל בְּיַגִּיעוֹ לְקַנּוּתָהּ, וְחִינּוֹ שְׁיִשְׁתַּדֵּל לְדַבֵּק בּוֹ יִתְפַּרֵּךְ בְּכַח מַעֲשִׂים שְׁתוֹלְדֹתָם זֶה הָעֲנִי, וְהֵם הֵם הַמַּצּוֹת.

וְהִנֵּה שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא לְאָדָם בְּמָקוֹם שְׂרָפִים בּוֹ הַמַּרְחִיקִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְפַּרֵּךְ, וְהֵם הֵם הַתַּאֲוֹת הַחֲמֻרִיּוֹת, אֲשֶׁר אִם יִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶן הִנֵּה הוּא מִתְרַחֵק וְהוֹלֵךְ מִן הַטּוֹב הָאֱמֵתִי. וְנִמְצָא שְׁהוּא מוֹשֵׁם בְּאֵמֶת בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה, כִּי כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְמוֹטָב, הִנֵּה הֵם נְסִינּוֹת לְאָדָם. הָעֲנִי מַצֵּד אַחַד וְהָעֲשָׂר מַצֵּד אַחַד,

ביאור

כשמנצח המלחמה עם התאוות אז הוא דבק בטוב וְהִנֵּה שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא וְהִנִּחוּ לְאָדָם וּקְבַע אֵת מְקוֹמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּמָקוֹם שְׂרָפִים יֵשׁ בּוֹ בְּמָקוֹם הַזֶּה, הַמַּרְחִיקִים אוֹתוֹ שְׁלֵא מְרֻצְנוֹ מִמֶּנּוּ יִתְפַּרֵּךְ אִף אַחַר שֶׁכָּבַר זָכָה לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, וְהֵם הֵם הַתַּאֲוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַחֲמֻרִיּוֹת, אֲשֶׁר אִם יִמְשָׁךְ הָאָדָם אַחֲרֵיהֶן וְאֵכָּן יַעֲשֶׂה כְּתַאוּת לִיבּוֹ, הִנֵּה כֹּזֵה הוּא מִתְרַחֵק וְהוֹלֵךְ עוֹד וְעוֹד מִן הַטּוֹב הָאֱמֵתִי וְהַמּוֹחֵלֵט, וְנִמְצָא שְׁהוּא כּוֹלוֹ מוֹשֵׁם בְּאֵמֶת כֹּל יְמֵי בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה בֵּינוֹ לְבֵין יִצְרוֹ, כִּי בְּאֵמֶת כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְמוֹטָב - לְרַע, הִנֵּה הֵם כּוֹלֵם נְסִינּוֹת הַמִּיּוֹעָדִים לְאָדָם. נְסִינּוֹת הָעוֹמֵד מַצֵּד אַחַד, אֲשֶׁר אִם לֹא יַעֲמֹד הָאָדָם בְּנִסְיוֹן זֶה יִכּוֹל הוּא לְהַגִּיעַ לְגַבִּיבָה, וְנִסְיוֹן הָעֲשָׂר הַעוֹמֵד מַצֵּד אַחַד, שֶׁאִם לֹא

שְׁבִיתִי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי וְגו', וְכִיּוֹן שֶׁמִּדְרָךְ הַטְּבַע הוּא שֶׁהָאָדָם יִבְקֹשׁ לַעֲצֹמוֹ אֶךְ אֵת הַטּוֹב, הִרִי שֶׁאִם דוֹר בִּיקֶשׁ 'שְׁבִיתִי בְּבֵית ה'', וְדָאִי הִיָּה זֶה כִּי קִרְבַּת ה' רַק זֶה הוּא הַדְּבַר הַטּוֹב, וְכָל דְּבַר אַחַר זוֹלָת זֶה אִף שִׁיחֲשָׁבוּהוּ בְּנֵי הָאָדָם בְּשִׁכְלָם לְטוֹב, בְּאֵמֶת אֵינוֹ אֶלָּא הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם וְשׂוֹא נִתְעָה וּמוֹטָה מִן הַשְּׁכָל הַיִּשְׂרָאֵלִי. אֲמַנְם כִּדִּי לְהַגִּיעַ לְכֹךְ שִׁיזְבָּח אֲכַן הָאָדָם לְטוֹבָה הַזֹּאת שֶׁל הַדְּבִיקוֹת בְּה', רְאוּי לוֹ שְׁיַעֲמַל רֵאשׁוֹנָה וְתַחֲלִילָה דְּבַרְבֵּים הַמְּבִיאִים אֵלָיו, וַיִּשְׁתַּדֵּל בְּיַגִּיעוֹ בְּהֵם לְקַנּוּתָהּ עַד שֶׁהִיוּ בִּידוֹ קַנְיִן גָּמוֹר, וְהִיגִיעָה הָאִמּוּרָה הִינּוֹ שְׁיִשְׁתַּדֵּל הָאָדָם לְדַבֵּק בּוֹ יִתְפַּרֵּךְ בְּכַח עֲשִׂית מַעֲשִׂים שְׁתוֹלְדֹתָם וְתוֹצֵאתָם הִיא זֶה הָעֲנִי שֶׁל הַדְּבִיקוֹת, וְהֵם הֵם מַעֲשֵׂי הַמַּצּוֹת י'.
 וְכִּדְאִיתָא בְּחז"ל (תנ"א רבא יח): עשה אדם מעשים טובים ותלמוד תורה, מעשיו מקרבין אותו אצל שכינה. ורבינו עצמו כתב כענין זה בספרו דרך ה' (ח"א פ"ב אות א), וזה לשונו: ועל כן הנברא הזה, העומד בשיקול בין השלמות והחסרונות, שהם תולדות ההארה וההסתרה, בהתחזקו בשלמות והקנותן אותן בעצמו, הנה הוא אוהב בו, יתברך שמו, שהוא השורש והמקור להן, וכפי מה שירבה בשלמות כן הוא מרבה האחיזה וההתדבקות בו, עד שבהגיעו אל תכלית קניית השלמות, הנה הוא מגיע אל תכלית האחיזה וההתדבקות בו, יתברך שמו, ונמצא מתדבק בו, יתברך שמו, ונהנה בטובו, ומשתלם בו, והוא עצמו בעל טובו ושלמותו.

ציונים

לו על ידי זה מדרגה - מה ממדרגות הארת פניו, כפי הקורבה שאליו, יתברך שמו, ותתעצם בו מדרגה מן השלמות וכו'. עוד כתב רבינו כענין זה במאמר העיקרים, וזה לשונו: ואמנם הטובה האמיתית אינה אלא הדבקות בו, יתברך. והנה המצוות כבר ביארנו שהן הממשיכות שפע קדושתו יתברך, ואור טובו, על כן אלה הם האמצעים, שעל ידם תושג הטובה האמיתית, כי מי שהרבה להתקדש בשפע קדושתו, יתברך, הוא ראוי להידבק בו ולהינות בטובה האמיתית.
 יג. וכדאיתא בגמרא (ברכות ז'): רבי אלכסנדר בר תרז דמצלי אמר הכי 'רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושעבוד מלכותו'. וה'שאור שבעיסה' הוא מה שמה שכתב כאן רבינו בלשון 'המרחיקים'.
 יד. שהאדם כל ימיו מצוי במלחמה בין קיום רצון ה' לתאוות המושכות אותו, וכפי שכתב רבינו בדרך ה' (ח"א פ"ג אות א) וזה לשונו: גזרה ההכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים,

וכתב שם עוד (ח"א פ"ד אות י), וזה לשונו: והנה גזרה החכמה העליונה שהעושה אותם הענינים שצווה, דהיינו כלל כל המצוות כולן, כמו שזכרנו לעיל, בכל מעשה מהן שיעשה יהיה מתקרב על ידו מדרגה מה ממדרגות הקורבה שאליו, יתברך שמו, ותגיע

בענין שאמר שלמה 'פן אשבע ובחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש ונגבתי' וגו' (משלי ל ט), השלוח מצד אחד והיסורין מצד אחר, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מפל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לדבק בבוראו, ויצא מן הפרודור הזה ויפנם בטרקלין לאור באור החיים. וכפי השעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו, ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב, ונשתדל לדבק בו, פן ישיגו וישמח בו.

ביאור

יהיה האדם השלם שאינו מושפע מדברים חיצוניים ומהנסיונות, ואשר יזכה בעבודתו זו לדבק בבוראו^ט, ויצא מן העולם החומרי שהוא הפרודור הזה שבפני העולם הבא, ויפנם בטרקלין הוא העולם הבא, בכדי לאור - להנות מאור באור החיים, הוא האור המוחלט והנצחי. וכפי השעור אשר היה מתגבר על הנסיונות וכבש את יצרו הרע ותאוותיו הגשמיות, וגם נתרחק מן כל אותם הדברים המרחיקים אותו מהטוב האמיתי, ונשתדל לדבק בו יתברך על ידי קיום המצוות כראוי, פן באותה מידה ישיגו רצונו זה להידבק בה' ויתקיים בו וישמח בו, שכן השמחה היא תולדה של הדביקות האמיתית בה'^פ.

יעמוד בנסיון זה, הרי הוא יכול להגיע לכפירה, והוא בענין שאמר שלמה המלך (משלי ל ט) 'פן אשבע ובחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש ונגבתי' וגו'^ט, ושני הנסיונות הללו הינם תולדת החומריות, ששניהם אינם מסתפקים במה שיש להם ורוצים יותר מכך^פ. וכן נסיון השלוח העומד מצד אחד ונסיון היסורין העומד כנגדו מצד אחר, עד שמחמת זה נמצאת המלחמה אליו - אל האדם פנים ואחור, והוא נע בין הקצוות, ובשניהם לו נסיון ומלחמה פנימית.

ואולם אם יהיה האדם המתנסה לבן חיל ובעל כח הלוחם ביצרו ובתאוותיו^ט וינצח את המלחמה מפל הצדדין של דרכי הנסיון, הוא

ציונים

ורבינו כתב בדרך ה' (ח"ב פ"א) בענין זה, וזה לשונו: הנה ינוסה העשיר בעשור, אם יתאכזר על העני הצריך לו, או אם ירחם עליו, וכן ינוסה העני אם יסתפק במועט שבידו ויודה לה, או להפך. עוד יהיה העושר לעשיר נסיון, לראות אם ירום בו לבו, או אם יימשך בו אחר הבלי העולם ויעזוב את עבודת בוראו, יתברך, ואם עם כל עשרו יהיה עניו ונכנע, ומאס בהבלי העולם, ובוחר בתורה ועבודה, וכן כל כיוצא בזה.

יח. כמו שביאר הרד"ק את הכתוב 'בא כי איש חיל אתה' (מלכים א' א א), וזה לשונו: 'איש חיל אתה', תרגם יונתן 'גבר דחיל חטאיך', כלומר, בעל כח לכבוש את יצרו.

יט. ומענין זה כתב רבינו במאמר העיקרים, וזה לשונו: ושעיקר בריאתו של האדם אינה אלא לשיכח לטובה האמיתית. ואולם ראתה החכמה העליונה, שכדי שישגי הטובה האמיתית הזאת ראוי בתחילה שינוסה ויעמוד בנסיון. והנה לצורך זה ברא לו עולם שיהיה בו מקום לינסות בו, דהיינו שתהיה בו מציאות טוב ומציאות רע, עד שיוכל למאוס ברע ולבחור בטוב.

כ. וכמו שכתב רבינו להלן (פ"ט), וזה לשונו: כי כל מה שזוכה האדם ליכנס יותר לפנים בחורי ידיעה גדולתו יתברך יותר תגדל בו השמחה, ויהיה לבו שש בקרבו.

דהיינו מנשמה שכלית וזכה וגוף ארצי ועכור, שכל אחד מהם יטה בטבע לצדו, דהיינו הגוף לחומריות והנשמה לשכליות, ותימצא ביניהם מלחמה, באופן שאם תגבר הנשמה - תתעלה היא ותעלה הגוף עמה, ויהיה אותו האדם המשתלם בשלמות המעותדת, ואם יניח האדם שינצח בו החומר - הנה יושפל הגוף ותושפל נשמתו עמו, ויהיה אותו האדם בלתי הגון לשלמות ונדחה ממנו, חס וחלילה. ולאדם זה יכולת להשפיל חומריו לפני שכלו ונשמתו ולקנות שלמותו, כמו שזכרנו.

טו. נסיון העושר יכול להביא לכפירה, וכפי שביאר המצודות דוד שם, וזה לשונו: 'פן אשבע', רוצה לומר, כי כשיהיה לי עושר רב פן אשבע ביותר ואתגאה ואכחש בה' לומר מי ה' כלומר אין אלהים.

טז. נסיון העוני יכול להביא לגניבה ולשבועת שקר, וכפי שביאר המצודות דוד שם, וזה לשונו: 'ופן אורש', ואם אהיה עני פן כשאהיה רש ביותר אגנוב הון למלאות נפשי המתאוות ואתפוש בפי להזכיר את שם ה' להשבע בו על שקר.

יז. בענין הנסיונות הללו, העוני והעושר, כתב הרמב"ן (שמות כ יז), וזה לשונו: שאין לך בריה שאין הקדוש ברוך הוא מנסה אותה, העשיר מנסה אותו אם תהיה ידו פתוחה לעניים, העני מנסה אותו אם יוכל לקבל יסורין וכו'. עכ"ל.

ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשמוש האדם, אמנם הנה הוא עומד בשקול גדול, כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו, ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבד בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו.

כי הנה עלוי גדול הוא לפריות בלם בהיותם משמשי האדם השלם המקדש בקדשתו יתברך, והוא בענין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (חגיגה יב.)

ביאור

העולם הזה אך ורק כדי להיות לו לסיוע למה שצריך כדי לעבד את בוראו, הרי באופן זה הוא עצמו מתעלה במדרגותיו והעולם עצמו גם כן מתעלה עמו.^{כב}

העולם נברא כדי לשמש את האדם ואם תעמיק ותבונן עוד בענין הנזכר בתחילת הפרק, שתכלית בריאתו של האדם היא אך ורק כדי להתענג על ה' על ידי קיום מצוותיו בעולם הזה, תראה ותכיר כי העולם הזה נברא לשמוש האדם כדי שבאמצעותו יוכל להגיע לתכלית הראויה כ^א. אמנם, הנה מה שנברא העולם לשימושו, הוא עומד בשקול גדול - תחת המשקל של בחינת מעשי האדם, כי אם האדם אכן נמשך במעשיו אחר העולם הזה ותאוותיו, ומתרחק ממילא מבוראו, הנה בזה הוא מתקלקל בעצמו ואף פוגם ומקלקל בזה גם את כל שאר העולם עמו. ומאידך אם הוא מתגבר ושולט בעצמו וכובש את יצרו ותאוותיו ונדבק בזה בבוראו, ומשתמש מן

כשעניני העולם משמשים לאדם השלם יש להם עליה כי הנה עלוי רחני גדול ועצום הוא לפריות שבעולם הזה בלם, בהיותם משמשי ומשרתי האדם השלם המקיים את רצון ה' והמקדש בקדשתו של הבורא יתברך כ^ב, ונמצא שבהיותו מושל בתאוותיו וכובש יצרו, הריהו משפיע בזה טוב על כל חלקי הבריאה המשרתים אותו. וכך הוא גם כל סדר הבריאה, והוא מבואר בענין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (חגיגה יב.)

ציונים

חובה. שנאמר (קהלת ט יח) 'וחוטא אחד' כו', בשביל חטא יחיד שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. כג. כתב הרמב"ם (פירוש המשניות הקדמה לזרעים): והנה חכמים עליהם השלום כבר ביארו זה. ואמר רבי שמעון בן יוחאי על אנשי דורו, ואף על פי שהיו נכבדים רובם, ראיתי בני עליה והם מועטים, אם שנים הם אני ובני הם (סופה מה). ועל כן נבראו ההמון, לעשות חברה לחכמים, שלא ישאר שוממים. ואולי תחשוב שזאת התועלת קטנה אבל היא צריכה וראוי יותר מן הראשונה. שהרי הקדוש ברוך הוא העמיד הרשעים בארץ ישראל כדי לעשות להם חברה ולהסיר שממות נפשות חסידים, הוא מה שנאמר (שמות כג כט) 'לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה', וזה הענין פירשו חכמים גם כן, ואמרו (ברכות ה), מאי 'כי זה כל האדם' (קהלת יב א), כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה. פירוש, להסיר עצבונו ושממון יחידותו. ואם כן נתבאר מכל אשר אמרנו, שהכונה בבריאת כל מה שיש בתוך העולם ההוה והנפסד אינו אלא איש שלם כולל החכמה והמעשה כמו שאמרנו. וכשתבונן ותלמד מדבריהם עליהם השלום אלו שני הענינים וכו', תדע כי על נכון אמרו (ברכות ה) שאין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

כא. תכלית האדם היא להגיע לשלימות, ובאמצעותו תוכל כל הבריאה להעלות עצמה לדרגות עליונות. וכמו שכתב רבינו בדעת תבונות (אות יז): היסוד הראשון שעליו עומד כל הבנין, הוא, שרצה הרצון העליון שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה עצמו יהיה זכותו ושכרו. וזכותו, לפי שנמצא שהוא מתעסק ויגע להשיגה שלימות הזה, וכשישיגה יהיה נהנה רק מיגיע כפיו וחלקו מכל עמלו. שכרו, שהרי סוף סוף הוא יהיה המושלם, ויהיה מתענג בטובה לנצח נצחים. וכמו כן משמע מהקדמת רבינו למאמר הייחוס (שערי רמח"ל עמ' ז) שכתב וזה לשונו: הכין הרצון העליון שיהיו דברי העולם הזה מתקדשים על ידי ממה שהאדם משתמש מהם לצרכו והנאתו וכו', והוא סוד 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני האדם' (תהלים קטו טז), כי השמים הוא הכינם בכל שלימותם, אך הארץ מסרה לבני אדם שהם יתקווה. כב. וכעין ששנינו (קידושין מ): תנו רבנן, לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי וכו'. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף